

Koroška poje 2013 – moderacija

Mod. 1

Prisrčen pozdrav vam vsem, ki ste se zbrali iz vseh treh dolin, od blizu in daleč, da na to spomladansko nedeljo prisluhnete ubranemu petju naših zborov, solistov in glasbenih skupin iz vseh krajev južne Koroške ter gostom iz Slovenije in Primorske.

Med pevskimi in glasbenimi točkami vam bova – Miran in Simona - kratko podala zgodovinski pregled in težišča delovanja Krščanske kulturne zveze, ki letos obhaja jubilej ustanovitve.

Krščanska kulturna zveza je bila ustanovljena leta 1953, torej letos obhaja svoj 60-letni jubilej, vendar sežejo njene korenine precej dalj nazaj, na začetek 20. stoletja. Takrat so nastala prva krajevna društva, ki so se imenovala Katoliška slovenska izobraževalna društva, pobudniki pa so bili povsod župniki in kaplani, v tistem času domala edini izobraženci med koroškimi Slovenci. Ko je celovški stolni kaplan dr. Lambert Ehrlich iz Žabnic leta 1907 ustanovil Slovensko krščansko socialno zvezo za Koroško s sedežem v Celovcu, se je takoj včlanilo dvanajst takrat že delavnih krajevnih društev. Zveza je kmalu zajela vse dvojezično, takrat seveda še skoraj docela slovensko območje, in je leta 1914 imela že 50 članov.

Dejavnost v društvih je bila zelo razvejana. Poleg igralskih skupin in pevskih zborov so nastale številne tamburaške skupine, na dnevnem redu so bila informativna in izobraževalna predavanja, v več krajih so delovale nedeljske šole, ponekod so uredili kulturne domove, poleg društvenih knjižnic je bila ustanovljena tudi osrednja študijska knjižnica v Celovcu. K delovanju so čim bolj pritegovali mladino, pa tudi ženske.

Hud udarec za naše kulturno življenje je bila prva svetovna vojna, saj so morali mnogi fantje na fronto, s katere se prenekateri niso vrnili, po vojni nova državna meja, ki je koroške Slovence ločila od matičnega naroda,

pregon oz. pobeg številnih narodno najbolj aktivnih Slovencev ter zastrupljeno poplebiscitno ozračje v deželi. Toda kljub pogostemu terorju s strani haimatbundovskih pretepačev in šikaniranju s strani deželni oblasti, je slovensko kulturno življenje kmalu spet začelo cveteti. V času stanovske države je morala Zveza leta 1934 spremeniti pravila in ime in se je zdaj imenovala Slovenska prosvetna zveza in prevzela tudi politično zastopanje narodne skupnosti. Leta 1937 je postal predsednik SPZ dr. Joško Tischler.

Mod. 2

Leta 1946 je ponovno zaživela Slovenska prosvetna zveza, ki so jo nacisti likvidirali v letu 1941. Predsednik je postal predvojni in od nacistov iz dežele pregnani dr. Joško Tischler, podpredsednik pa nekdanji tajnik dr. Vinko Zwitter. Slednjega so iz odbora novi oblastniki „iz idejnih in taktičnih razhajanj“ izključili že novembra 1946, na občnem zboru SPZ marca 1948 pa so odslovili Tischlerja, citat: „ki je hotel zmanjšati podrejenost kulturne organizacije političnemu vodstvu Osvobodilne fronte“ konec citata. Posledica teh razprtij je bila ustanovitev Narodnega sveta koroških Slovencev v juniju 1949 in ureditev kulturnega odseka, ki je začel delovati avgusta 1950 in ga je vodil mladi profesor učiteljsišča dr. Valentin Inzko. O delovanju tega odseka je danes komaj kaj znano, pa je bil za tisti čas izredno aktiven. Vrstili so se nastopi naših zborov, gostovanja tudi na Primorskem, kontakti z gradiščanskimi Hrvati. Slovel in nešteto nastopal je kvartet, pozneje kvintet in končno oktet Slavček iz Sveč, ki ga je vodil dr. Inzko, tudi na turneji po zahodni Evropi, po Nemčiji, Nizozemski, Belgiji in Franciji. Na pobudo dr. Inzka se je leta 1953 iz kulturnega odseka osnovala samostojna prosvetna organizacija, Krščanska kulturna zveza, ustanovljena 30. decembra istega leta. Možnosti delovanja so bile na začetku zelo skromne, saj je manjkalo sodelavcev in sredstev. Prva poklicno zaposlena tajnika, Hanzi Gabriel in Nužej Tolmajer sta npr. soupravljala posle Narodnega sveta, bila sta tako rekoč polovična tajnika, in če ni bilo denarja za skromno plačo, je priskočil dr. Tischler in pomagal s prispevkom iz lastnega žepa. Finančno stanje se je zboljšalo

še le na začetku 70ih let, ko je začela KKZ dobivati podporo iz Jugoslavije, danes iz Slovenije in pozneje tudi od Urada zveznega kanclerja. Kar se tiče delovnega potenciala, pa je pomenila veliko poživitev integracija Zveze pevskih društev, v kateri so France Cigan, Silvo Mihelič in Tomaž Holmar več let organizirali vrhunske koncerte in vodili pevske seminarje.

Zdaj pa vabimo na oder podpredsednico Vlade Republike Slovenije in ministrico za Slovence v zamejstvu in po svetu Ljudmilo Novak za pozdravne besede.

Mod. 3

Krščanska kulturna zveza je bila pri svojem delovnem programu od vsega začetka izredno inovativna. Le nekaj pobud naj to ponazori. Iz prvega pomladanskega zborovskega koncerta v spomin na Franceta Cigana leta 1982 se je razvila revija Koroška poje, na kateri nastopajo naši najboljši zbori in imenitni gostje. Leta 1977 je bila ustanovljena na pobudo KKZ Glasbena šola, ki je medtem samostojna ustanova z več kot 600 učenci in večino domačih učiteljev. Leta 1983 se je začela poglobljena kulturna izmenjava s primorskimi Slovenci, najbolj bogata in trdoživa taka iniciativa med slovenskimi skupnostmi. Kot prva organizacija je KKZ navezala kontakte z zdomstvom in mnogo doprinesla k normalizaciji odnosa domovine do dolgo časa zasramovanih beguncev. Leta 1983 je z nastavitvijo Herte Maurer Lausegger postalo narodopisje zanimiva tema in da je iz tega nastal samostojni Inštitut Urban Jarnik, je dokaz, da je KKZ načela prepotrebno področje. Z uprizoritvijo Drabósnjakovih glavnih del od leta 1987 naprej, je po dolgem spet zaživel naš odlični bukovník. S Tischlerjevo in Einspielerjevo nagrado odlikuje KKZ pomembne osebnosti iz slovenskih vrst in prijatelje iz večinskega naroda. Z govorniškimi natečajem motiviramo mladino javnemu nastopanju in samostojnemu mišljenju. Literarni natečaj je bila nadaljnja obetajoča iniciativa, ki jo zdaj nadaljuje ustanova Promlad. Iz določene potrebe se je KKZ posvetila tudi

publicistiki. Tako so nastale monografije o nekaterih občinah, nošah naših dolin in pomembnih osebnostih naše polpretekle zgodovine. V seriji Tako smo živeli je v dvanajstih knjigah objavljenih 144 izredno zanimivih življenjepisov. Tudi vrsta glasbenih edicij domačih zbirateljev in skladateljev je že kar obsežna. Notni arhiv KKZ zajame nad 20.000 enot in se ga zborovodje radi poslužujejo. In če ne bi bila KKZ uspešna tudi s filmsko dejavnostjo, njenih proizvodov ne bi prevzela ljubljanska televizija.

Mod. 4

Najpomembnejše med delovnimi težišči KKZ je že dolgo časa delo z in za mladino. In to seveda ne slučajno. Že pri samem začetku pred 60imi leti je bila mladina merodajen dejavnik. Od osemnajstih skupin, ki so se včlanile na ustanovnem občnem zboru leta 1953, je bilo enajst farnih mladlin. To je bila obenem obveza za nadaljnje delovanje. Medtem ko je v zadnjem času odraslih igralskih skupin žal vedno manj, pa je doživelo lutkarstvo in mladinsko gledališče po zaslugi KKZ naravnost neverjeten podvig in je doseglo kakovostno ravan, ki presega vse podobne projekte ne le na Koroškem in v Avstriji, temveč po besedah Tineta Varla, enega od odločilnih mentorjev, tudi v sami Sloveniji. Začelo se je leta 1974 z gostovanjem mariborskega Lutkovnega gledališča na Koroškem in je tajnik Nužej Tolmajer z veseljem sprejel ponudbo Mariborčanov za pomoč pri ustanovitvi lastne lutkovne skupine. Že leto navrh smo videli prvo lutkovno predstavo, Koziko Liziko. Še istega leta je priredila KKZ prvo gledališko delavnico v Izoli. Tistim trem mentorjem, ki so omogočili tak razvoj mladinskega gledališča, Bredi in Tinetu Varlu ter Franciju Končanu je bila kot skromen znak hvaležnosti leta 2003 podeljena Tischlerjeva nagrada. Zdaj imamo v Celovcu in v Šmihelu dva centra lutkarstva in nove skupine tudi v drugih društvih. Gledališke delavnice v Ankaranu pa se je lani udeležilo 230 mladih, ki so pripravili 21 premier. Del teh produkcij si ndr. ogledajo od leta 1978 naprej šolarji iz cele južne Koroške v Celovcu na Srečanju mladinskih gledaliških skupin, zdaj Tribuni. Seveda skrbi

KKZ tudi za otroške in mladinske pevske skupine, prireja seminarje in jih vabi na Srečanja mladinskih zborov. Kaj se vsako leto dogaja na Rebrci ob Tednih mladih umetnikov, je naravnost majhen čudež – odlomek iz lanske zaključne prireditve bomo videli danes na našem odru - in z Jezikovnimi počitnicami v Novem mestu je poskrbljeno za poglobitev lepe zborne slovenščine pri mladih, ki imajo težave v šoli. Najbolj važna pa je gotovo kampanja za družinski jezik »Slovenščina v družini«, ki jo je začela KKZ leta 2010, saj je nazadovanje jezikovne kompetence pri najmlajših, ki vstopijo v ljudsko šolo, tako zaskrbljujoče, da je nujno treba apelirati na starše, naj ne delegirajo učenje podedovanega jezika otroškim vrtcem in šolam, kar ne more zadostovati, temveč naj sami v družini položijo temelje za brežhibno jezikovno znanje.